

AZ EMBER ÉS TÁRSADALOM – A TÖRTÉNELEM KERETTANTERVEK

Történelem

Közműveltségi tartalmak

- 1-4. évfolyamon a helyi és mikro-történelem jelenik meg
(személyes, családi történelem, valamint a magyar történelem jelentős eseményeinek, szereplőinek, megismerésén);
- az 5-8. évfolyamon a történelmi személyiségeket és történeteket állítja középpontba;
- a 9-12. évfolyamon a forrásfeldolgozás, a tevékenykedtetés és az elemzőkészség fejlesztése áll a fókuszban;

Történelem

Témakörök

1. Az őskor és az ókori Kelet
2. Az antikvitás
3. A középkori Európa
4. A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába
5. A világ és Európa a kora újkorban
6. Magyarország a XVII-XVIII. században
7. Forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon
8. A nemzetállamok kora
9. Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében
10. Hazánk és a nagyvilág a XX. század második felében
11. A globalizálódó világ és Magyarország

Történelem

„Hosszmetszeti témák”

5-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<ul style="list-style-type: none">▪ család és lakóhely;▪ hétköznapiak, ünnepek;▪ gyermekek nevelése és oktatása;▪ nők és férfiak életmódja;▪ szegények és gazdagok világa;▪ falvak és városok;▪ közlekedés, úthálózat, hírközlés;▪ betegségek, járványok;▪ öltözködés, divat;▪ békék, háborúk és hadviselés;▪ erőforrások, termelési kultúrák;▪ környezet, környezet-átalakítás;▪ felfedezők és feltalálók.	<ul style="list-style-type: none">▪ államformák és államszervezet;▪ politikai és katonai szövetségek;▪ birodalmak; – a földrajzi környezet szerepe;▪ a hatalommegosztás formái, szintjei;▪ kisebbség-többség;▪ reform és kompromisszum;▪ világkép, eszmék, ideológiák;▪ vallások, vallásújítók;▪ korok, korstílusok;▪ a sajtó, a tömegtájékoztatás és a propaganda;▪ önfeláldozó magatartásformák

Az műveltségi terület kerettantervei

Történelem kerettantervek:

- Általános iskolai (5-8. évf.)
- Négy évfolyamos középiskolai (9-12. évf.)
- Hat és nyolc évfolyamos gimnáziumi (7-12., ill. 5-12. évf.)

Jelenismereti kerettantervek:

- Hon- és népismeret (5. évf.)
- Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek (7-8., ill. 11-12. évf.)
- Erkölcstan, etika (5-8. és 11. évf.) és
- Filozófia kerettantervek.

Folytonosság a kerettantervekben

- az egyes tananyagegységek, témakörök, témák részletes feldolgozása;
- az egyes tantárgyak tematikai egységeiben az elsajátítandó ismeretek, illetve az ismeretsajátítás szerves részét képező szükséges fejlesztési követelmények rögzítése;
- az egy- illetve kétéves szakaszolás;
- a fejlesztési szakasz várható eredményeinek megfogalmazása.

Újdonságok a kerettantervekben

- tanításához-tanulásához, feldolgozásához szükséges előzetes tudás körvonalazása;
- követelmények teljesítéséhez szükséges óraszámok ajánlása, rögzítése;
- a fogalmi műveltség rendszerszerű, folyamatos fejlesztését szolgáló, kulcsfogalmi háló elemeinek felvázolása;
- a más tantárgyakkal összefüggésbe hozható kapcsolódási pontok – akár az ismeretek, akár a fejlesztések vonatkozásában – felvetése;
- az elvárható követelmények rögzítése.

A régi és új kerettantervek szerkezete

Régi kerettanterv (2000, 2003, 2007)	Új kerettanterv (2012)
<i>A tantárgy neve, cél és feladatok</i>	<i>A tantárgy neve, tanításának célja és feladatai.</i>
<i>Fejlesztési követelmények</i>	<i>Két évfolyamos ciklusokra vonatkozó bevezető</i>
<i>Évfolyamonkénti óraszám</i>	<i>Tematikai egység – órakeret a teljes óraszám 90%-ra</i>
<i>Belépő tevékenységformák</i>	<i>Előzetes tudás; a tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai.</i>
<i>Témakörök – tartalmak; fogalmak, nevek (személyek), helynevek (topográfia), évszámok (kronológia).</i>	<i>Követelmények: ismeretek – fejlesztési követelmények; kapcsolódási pontok; értelmező és tartalmi kulcsfogalmak; fogalmak, adatok (személyek, helynevek/topográfia, évszámok/kronológia)</i>
<i>A továbbhaladás feltételei</i>	<i>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén.</i>

A tantárgyi kerettantervek felépítése

A tantárgy neve:

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek

Tantárgyi célok, feladatok:

összegzi a tantárgy főbb feladatait a képességfejlesztésben és a tantárgy képzési tartalmából következő műveltség közvetítésében, illetve annak továbbépítésében.

A kétév folyamatos ciklusokra vonatkozó bevezetők meghatározzák a tantárgy szerepét a fejlesztési területekben, a nevelési célok elérésében és a kulcskompetenciák fejlesztésében, illetve meghatározzák a tantárgy sajátos fejlesztési céljait – levezetve a NAT megfelelő műveltségterületének (Ember és társadalom) fejlesztési céljaiból és az adott iskolatípus/fokhoz illesztve és annak céljaiból, feladataiból.

Kerettantervek általános szerkezet

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az egyes műveltségterületi tantárgyak nagyobb átfogó témaegységeit, témaköreit nevezi meg. A tematikai egység – az adott tantárgyi terület sajátosságaitól függően – lehet konkrét téma: pl. <i>Relációk, függvények, sorozatok</i> , de képességterület is: pl. <i>Szóbeli szövegek megértése és alkotása, Gondolkodási, megismerési módszerek</i> . A tevékenységre épülő műveltségterületek tantárgyaiban a tematikai egységek fejlesztési célként jelennek meg.	Órakeret A javasolt óraszám
Előzetes tudás	A témakör elsajátításához, azaz sikeres tanításához és tanulásához szükséges kulcsfogalmak, ismeretelemek, szabályok, képességek megnevezése a témakör sajátosságainak megfelelően.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Az adott tematikai egység tanítási-tanulási folyamatában hangsúlyos, kiemelt fejlesztési feladatok megnevezése az adott két évfolyamonként meghatározott sajátos tantárgyi fejlesztési célok, feladatok alapján.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tematikai egység tartalmi elemeinek és/vagy fejlesztési feladatainak megjelenítése a tematikai egység sajátosságainak megfelelően (a cella két oszlopra is bontható, ha a tantárgy vagy a tematikai egység sajátosságai ezt indokolják).		Tantárgyak, konkrét tudáselemekkel részletezve.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A tematikai egységben előforduló kulcsfogalmak, illetve a fogalmi gondolkodás fejlesztéséhez szükséges fogalmi műveltség összetevőinek jelzése.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Az adott ciklus végén (az adott tantárgyban) elvárható legfontosabb tudás- és képességelemek.
---	---

A Magyar Királyság virágkora I.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Átfogó témakör	Órakeret
Előzetes tudás	A témakör elsajátításához, azaz sikeres tanításához és tanulásához szükséges kulcsfogalmak, ismeretelemek, szabályok, képességek megnevezése a témakör sajátosságainak megfelelően. <i>Pl.: Mesék, mondák és valós történetek a Hunyadiakról. A nándorfehérvári hősök.</i>	
Tantárgyi fejlesztési célok	Az adott tematikai egység tanítási-tanulási folyamatában hangsúlyos, kiemelt fejlesztési feladatok megnevezése az adott két évfolyamonként meghatározott sajátos tantárgyi fejlesztési célok, feladatok alapján. <i>Pl: Tudatosul a tanulóban, hogy a királyokat, uralkodókat a történetekben megismert személyes tulajdonságaik és a kor kihívásaira adott (a társadalom életére hatást gyakorolt) válaszaik eredményessége, illetve önfeláldozó magatartásuk alapján őrzi meg a történelmi emlékezet.</i>	

A Magyar Királyság virágkora II.

Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények

Témák

Fejlesztési követelmények

Pl.: A királyi hatalom megerősítése I. Károly idején.

Nagy Lajos, a lovagkirály. Főbb törvényei.

Egy középkori város: Buda.

Pl.: Ismeretszerzés, tanulás:

- Információk szerzése, rendszerezése és értelmezése szöveges és képi forrásokból. (Pl. I. Károly politikai és gazdasági intézkedése írásos és képi források felhasználásával.)*

Értelmező kulcsfogalom

Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.

Tartalmi kulcsfogalom

Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, gazdaság, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, törvény, királyság, vallás, kultúra.

Fogalmak, adatok

*Fogalmak: aranyforint, nádor, nemes, ősiség és kilenced törvénye, kormányzó, végvár.
Személyek: I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, I. Szulejmán.*

Topográfia: Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács.

Évszámok: 1308 (I. Károly), 1456 (Nándorfehérvár), 1458-1490 (Hunyadi Mátyás uralkodása), 1526 (a mohácsi vereség).

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

*A képzési cikluson (5-6. évfolyam) elvárható legfontosabb tudás- és képességelemek.
Pl.: A tanuló ismerje fel, hogy a múltban való tájékozódást segítik a kulcsfogalmak és fogalmak, amelyek fejlesztik a történelmi tájékozódás és gondolkodás kialakulását.
Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli.*

A történelem kerettantervek szerkezeti sajátosságai

1. Tematikai egységek megfogalmazására került sor.
2. Az órakeret a teljes évi óraszám 90%-át jelenti (ez más tárgyaknál is így van).
3. A követelmények végig felosztásra kerültek külön ismeretekre és külön fejlesztési követelményekre. Az első kötelező tudáselemeket, a második ajánlott fejlesztő feladatokat tartalmaz.
4. Kapcsolódási pontok megpróbál hidat verni nemcsak a műveltségi terület stúdiumai, de más műveltségi területek tantárgyai között is.
5. A történelemnél nemcsak a kulcsfogalmak és fogalmak elkülönítése történt meg, de a NAT alapján a kulcsfogalmak értelmező és tartalmi kulcsfogalmak elkülönítése is.
6. A kerettanterv megfelelő része továbbra is tartalmaz adatokat (lexikák), melyek személyek nevét, helyneveket (topográfia) és évszámokat (kronológia) tartalmaznak. Az eltérés, hogy az évszámok mellett megneveztük a történelmi eseményt is.

Kulcsfogalmak

Értelmező kulcsfogalmak	Tartalmakat kifejező kulcsfogalmak
Történelmi idő, változás és folyamatosság, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont.	Társadalom, társadalmi osztály, réteg, állam, államszervezet, államforma, államtípus, kultúra, birodalom, vallás, hadsereg, kormányzat stb.

A kulcsfogalmak a fogalmak azon körét jelentik, melyek összességükben alkalmasak történelem tantárgy tartalmi feldolgozására, lefedik a történelmi múlt feldolgozásának legjellemzőbb nézőpontjait (pl. társadalom, gazdaság, politika, eszme).

Talán a tanítási gyakorlat szempontjából úgy különíthetők el a fogalmaktól, hogy egy-két témán, témakörön belül semmiképpen sem „taníthatók meg”, állandóan új jegyekkel bővülnek, gazdagodnak.

Az új kerettantervek adatainak %-os aránya az előző kerettantervhez képest

	5-8. évf.	5/7-12. évf.	9-12. évf.
Fogalmak	85,1%	105,8%	147,3%
Személyek	108%	85,9%	100,5%
Helynevek	155,9%	105,4%	100%
Évszámok	178,7%	142,5%	107,3%
Összesen	111,1%	108,5%	117,6%

Történelemtanításunk alapelvei

Általános iskola 5-8. évf.	Középiskola 9-12. évf.	Gimnázium 5/7-12. évf.
A történetek képszerű megjelenítésén alapuló és tevékenység-központú feldolgozás. (Történettanáson alapuló történelemtanítás - Szebenyi Péter)	Az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve forrás- és tevékenység-központú.	A források önálló feldolgozásán alapuló elemző jellegű, mely az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti.

A célrendszer elemei a négy évfolyamos középiskolában

9–10. évfolyam	11–12. évfolyam
<p>A forráskezelés és -elemzés elemi szabályainak, illetve a tudományos anyaggyűjtés alapjainak elsajátítása.</p>	<p>A forrásokból történő önálló adatgyűjtés mellett a történelmi háttér ismeretében következtetések levonása.</p>
<p>A korábbi történetek feldolgozásán alapuló, képszerű történelemtanítást felváltja az elemző, az oksági viszonyokat kutató jellegű munka.</p>	
<p>Kiemelt szerepe van a problémaközpontú történelemtanításnak.</p>	<p>A szakszókincs alapos ismerete, adott esetben az egyes történelmi fogalmak meghatározása is, annak tudatában, hogy azok a különböző történelmi korokban változó jelentésűek lehetnek.</p>
<p>A diákoknak ezen az életkori szinten el kell jutni az események elbeszélésétől, a források tartalmi ismertetésétől a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés és érvelés alkalmazásáig, felhasználva a szaknyelvet.</p>	

Tanévenkénti korszakhatárok

általános iskola 5-8. évf.

	Régi kerettanterv (2003, 2007)	Új kerettanterv (2012)
Évf.	Tananyag (egyetemes/magyar)	Tananyag (egyetemes/magyar)
5.	Ókor vége /magyar honfoglalás	Középkor vége /Árpád-kor vége
6.	XVIII. század elejéig/szatmári béke	1849-ig
7.	Az első világháború vége	A második világháború vége
8.	Globalizáció /1990-ig	Globalizáció /2004-ig

Tanévenkénti korszakhatárok

középiskola 9-12. évf.

	Régi kerettanterv (2003, 2007)	Új kerettanterv (2012)
Évf.	Tananyag (egyetemes/magyar)	Tananyag (egyetemes/magyar)
9.	Első ezredforduló /magyar államalapítás	Középkor vége /1490-ig
10.	Kora újkor 1721-ig /szatmári béke	1849-ig
11.	Az első világháború kezdete	A második világháború vége
12.	Emberiség az újabb ezredfordulón /1991	Globalizáció /2004-ig

Tanévenkénti korszakhatárok

6 és 8 évf. gim. 7-12. évf.

	Régi tanterv	Új kerettantervek (2012)
Évf.	Tananyag (egyetemes/magyar)	Tananyag (egyetemes/magyar)
7.	Az ókori Hellász vége	Az ókor vége
8.	Az érett középkor vége /az Árpád-kor vége	A középkor vége /1490-ig
9.	Kora újkor 1721-ig /szatmári béke	A francia forradalomig /szatmári béke
10.	1849-ig	1871-ig /a kiegyezésig
11.	A második világháború kezdetétől /Horthy-korszak 1939-ig	A második világháború végéig
12.	Napjainkig	Globalizáció /2004-ig

Történelem tananyagbeosztás

őskor, ókor, középkor

5. évfolyam	9. évfolyam
Az emberiség őskora. Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája (12)	Az őskor és az ókori Kelet (8)
Az ókori görög-római világ (23)	Az ókori Hellász (11) Az ókori Róma (12)
A középkori Európa világa (14)	A középkor (18)
A magyarság történetének kezdetei és az Árpádok kora (16)	A magyarság útja a kezdetektől 1490-ig (16)

Példák I.

Az ókori görögök témája

- ▣ Nevelési-fejlesztési célok
- ▣ Ismeretek
- ▣ Fejlesztési követelmények
- ▣ Kapcsolódási pontok

A fejlesztés elvárt eredményei

(5-6. és 9-10. évfolyam végén)

Nevelési-fejlesztési célok

Az ókori görög-római világ – 5. évf.

Kiemelés a leírásból:

- A tanuló felismeri, hogy az ókori görögséget a közös nyelv, a mondai történetek, a vallás és az olimpiai játékok kapcsolták össze.
- Látja, hogy az athéniak a perzsák elleni harcokban nemcsak a földjüket, városukat védték, hanem a szabadságukat is.
- Értékeli az ókor hőseinek közösségükért tett bátor, önfeláldozó magatartását.
- Megérti, hogy a történelem szereplőit, hőseit elsősorban a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékelhetjük.
- Tisztában van azzal, hogy az ókori rómaiak olyan hatalmas birodalmat hoztak létre, mely a Kárpát-medence területére is kiterjedt, így fontos a pannóniai római örökségünk kulturális emlékeinek megismerése, megbecsülése és védelme.
- (...)

Nevelési-fejlesztési célok

Az ókori Hellász – 9. évf. (gim.)

Kiemelés a leírásból:

- A tanuló képes jellemezni a különböző államformákat (királyság, köztársaság) és a hatalomgyakorlás eltérő formáit (demokrácia, diktatúra).
- Megismeri az ókori demokrácia alapelveit, vázlatosan összehasonlítja a modern demokrácia alapelveivel.
- Áttekinti a háborúk – történelmi, politikai, gazdasági, vallási, etnikai, hatalmi – okait, különválasztva az ürügyektől.
- Azonosítja a háborúk egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásait. Elfogadja a közügyekben való részvétel fontosságát.
- Belátja a humánus, a szépség és jószág antik eszméje megbecsülésének és a művészi értékek megóvásának szükségességét.
- Felismeri, hogy túlnépesedő területekről általában a népesség kiáramlásra kerül sor.
- Érzékeli, hogy a gazdaságilag fejletlen és fejlett területek közötti kereskedelem meglehetősen élénk lehet: nyersanyagokat, élelmiszereket ad az egyik oldal, míg iparcikkeket a másik.
- (...)

Kerettantervi ismeretek

ókori görögök

5–8. évf.	9–12. évf.
Az ókori görög világ	Az ókori Hellász
<p>Mondák a krétai és trójai mondakörből.</p> <p>A görögök vallása és az ókori olimpiák.</p> <p><i>Hétköznapiak és ünnepek.</i></p> <p>Hétköznapiak Athénban és Spártában.</p> <p><i>Gyermekek nevelése, oktatása.</i></p> <p>Történetek a görög-perzsa háborúk korából.</p> <p><i>Békék, háborúk, hadviselés. Egyezmények, szövetségek</i></p> <p>Az athéni demokrácia virágkora.</p> <p>Művészek és művészetek, tudósok és tudomány az ókori görög világban.</p> <p>Történetek Nagy Sándorról. <i>Birodalmak.</i></p>	<p>A polisz kialakulása. A <i>földrajzi környezet.</i></p> <p>Az athéni demokrácia kialakulása és működése. <i>Államformák, államszervezet.</i></p> <p>Spárta. <i>Kisebbség, többség.</i></p> <p>A görög hitvilág, művészet és tudomány.</p> <p>Nagy Sándor birodalma és a hellenizmus. <i>Birodalmak.</i></p>

Alapiskolai kerettantervi fejlesztési követelmények – ókori görögök

Ismeretszerzés, tanulás	Kritikai gondolkodás	Kommunikáció	Tájékozódás időben és térben
<p>Információk gyűjtése a görög világban lezajlott jelentősebb háborúkról képek és történelmi térképek segítségével. (Pl. a görög-perzsa háborúk.)</p>	<p>Valóság és fikció szétválasztása egy-két görög mondában. (Pl. a trójai faló története.)</p>	<p>A görög világ főbb jellegzetességeinek bemutatása. (Pl. néhány monda szóbeli felidézése.) Szituációs játék. (Pl. az athéni demokrácia működése.) Képes rendszerező tábla készítésére (pl. az ókori Hellászról).</p>	<p>Az időszámítás technikájának gyakorlása. (Pl. a főbb görög és római események ábrázolása párhuzamos időszalagon.)</p>

Középiskolai kerettantervi fejlesztési követelmények – ókori görögök

Ismeretszerzés, tanulás	Kritikai gondolkodás	Kommunikáció	Tájékozódás időben és térben
Ismeretszerzés különböző médiumok anyagából, szaktudományi munkákból. <i>(Pl. a görög művészet témájában.)</i>	Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására. <i>(Pl. az arisztokratikus és a demokratikus kormányzás előnyeiről, hátrányairól.)</i>	Vizuálisrendezők (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. gyarmatváros és anyaváros kapcsolata.)</i>	Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. <i>(Pl. Nagy Sándor birodalmának kialakulása térképek alapján.)</i>

Kapcsolódási pontok – ókori görögök

5-8. évf.	9-12. évf.
<p><i>Magyar nyelv és irodalom: mese, monda, mítosz. (Pl. ismert görög mondák Prométheuszról, Odüsszeuszról, Daidalosz és Ikaroszról.)</i></p> <p><i>Matematika: Euklidész, Pitagorasz</i></p> <p><i>Természetismeret: a félsziget fogalma, jellegzetességei.</i></p> <p><i>Vizuális kultúra: ókori épületek maradványai (pl. az athéni Akropolisz, a római Colosseum); a görög és római emberábrázolás, portrészobrászat; korakeresztény és bizánci templomok.</i></p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret: Részletek népszerű játékfilmekből. (Pl. Trója; Nagy Sándor.)</i></p>	<p><i>Földrajz: A Balkán-félsziget déli részének természeti adottságai.</i></p> <p><i>Testnevelés és sport: A sport- és olimpiatörténet alapjai.</i></p> <p><i>Magyar irodalom: Görög mitológia, homéroszi eposzok, az antik görög színház és dráma, Szophoklész: Antigoné.</i></p> <p><i>Dráma és tánc: Az ókori színház és dráma.</i></p> <p><i>Rajz és vizuális kultúra: Az antik görög képzőművészet.</i></p> <p><i>Matematika: Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel, euklideszi geometria, görög ábécé betűinek használata a matematikában. Pi szám jelölése [π].</i></p> <p><i>Fizika: Arkhimédész, ptolemaioszi világkép, Arisztotelész természetfilozófiája.</i></p>

A fejlesztés várt eredményei – ókori görögök (Részletek I.)

5-6. évfolyam végén

- Az egyetemes emberi értékek elfogadása ókori, középkori és kora újkori egyetemes és magyar kultúrkinccs élményszerű megismerésével.
- A családhoz, a lakóhelyhez, a nemzethez való tartozás élményének személyes megélése.
- A történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. a munka értékteremtő ereje) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok azonosítása.
- Az előző korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak felidézése.

(...)

9-10. évfolyam végén

- Az ókori, középkori és kora újkori egyetemes és magyar kultúrkinccs rendszerező megismerésével az egyetemes emberi értékek tudatos vállalása, családhoz, lakóhelyhez, nemzethez, Európához való tartozás fontosságának felismerése, elfogadása.
- A múltat és a történelmet formáló, összetett folyamatok, látható és háttérben meghúzódó összefüggések felismerése, és ezek erkölcsi-etikai aspektusainak azonosítása.
- A korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a különböző államformák működési jellemzőinek felismerése.

(...)

A fejlesztés várt eredményei – ókori görögök (Részletek II.)

6. évfolyam végén

- (...)
- Ismerje fel, hogy a vallási előírások, valamint az államok által megfogalmazott szabályok döntő mértékben befolyásolhatják a társadalmi viszonyokat és a mindennapokat.
 - Ismerje fel a társadalmi munkamegosztás jelentőségét, amely az árutermelés és pénzgazdálkodás, illetve a városiasodás kialakulásához vezet.
 - Tudja, hogy az eredettörténetek, a közös szokások és mondák erősítik a közösség összetartozását, egyben a nemzeti öntudat kialakulásának alapjául szolgálnak.
 - Tudja, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai és vallási küzdelmek számos esetben összekapcsolódnak.

(...)

10. évfolyam végén

- (...)
- Ismerje fel a tanuló a civilizációk történetének jellegzetes sémáját (kialakulás, virágzás, hanyatlás).
 - Ismerje és mind szélesebb körben alkalmazza a történelem értelmezését segítő kulcsfogalmakat és egyedi fogalmakat, az árnyalt történelmi tájékozódás és gondolkodás érdekében.
 - Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli, tudjon példákat mondani különböző korok eltérő értékítéleteiről egy-egy történelmi személyiség kapcsán.

(...)

A fejlesztés várt eredményei – ókori görögök (Részletek III.)

5-6. évf. végén

- (...)
- Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között, és legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni.
 - Legyen képes a történetek a feldolgozásánál a tér- és időbeliség azonosítására, a szereplők csoportosítására fő- és mellékszereplőkre, illetve a valós és fiktív elemek megkülönböztetésére. Ismerje a híres történelmi személyiségek jellemzéséhez szükséges kulcsszavakat, cselekedeteket.
 - Legyen képes a tanuló történelmi ismeret méríteni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából.
 - (...)

9-10. évf. végén

- (...)
- Legyen képes a többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárására.
 - Legyen képes feltevéseket megfogalmazni történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.
 - Legyen képes történelmi helyzeteket elbeszélni, eljátszani a különböző szereplők nézőpontjából.
 - Legyen képes saját véleményét megfogalmazni, közben legyen képes vitában a tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetésére.
 - Legyen képes folyamatábrát, diagramot, vizuális rendezőt (táblázatot, ábrát) készíteni, történelmi témákat vizuálisan ábrázolni.
 - (...)

Példák II.

A Kádár-korszak témája

- ▣ Nevelési-fejlesztési célok
- ▣ Ismeretek
- ▣ Fejlesztési követelmények
- ▣ Kapcsolódási pontok

A fejlesztés elvárt eredményei

(7-8. és 11-12. évfolyam végén)

Nevelési-fejlesztési célok

A Kádár-korszak jellemzői – 8. évf.

Kiemelés a leírásból:

- A tanuló megismeri az 1956-ot követő kegyetlen megtorlást, tudatosan benne a társadalom és a hatalom közötti kényszerű kompromisszum eredménye és kártékony volta.
- Képes önálló vélemény alkotására a XX. század közép-kelet-európai népeinek történetéről. Megismeri hazánk útját a forradalom utáni megtorlástól a kádári időszak, a „legvidámabb barakk” főbb eseményein keresztül a rendszerváltozásig.
- A megélt és megírt történelem különbségeinek megfigyelése családtörténeti elemek felhasználásával.

Nevelési-fejlesztési célok

A Kádár-korszak – 12. évf. (gim.)

Kiemelés a leírásból:

- A tanuló családtagjain keresztül tájékozódik a megélt és megírt történelem különbözőségeiről.
- Tudatosítja a hatalom által a társadalomra kényszerített kompromisszum jellemzőit és hatásait. Átlátja a szocialista időszak Magyarország további történelmére és jelenére gyakorolt hatásait. Megérti, hogy Kádár János személye és a nevével fémjelzett korszak miért osztja meg ma is a közvéleményt.
- A tanuló megismeri az 1956-os forradalom és szabadságharcot követő kegyetlen megtorlás tényeit, a törvénytelen bírósági tárgyalások, ítéletek jellemzőit. Ismeri a Kádár-rendszer jellegét és tisztában van annak mozgásterével. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. Ismeri a békés rendszerváltozás menetét.
- Képes mások érvelésének összefoglalására, értékelésére és figyelembe vételére, meghatározott álláspontok cáfolására, véleménykülönbségek tisztázására, valamint a saját álláspont gazdagítására.

Kerettantervi ismeretek – *Kádár-korszak*

5–8. évf.	9–12. évf.
A Kádár-korszak jellemzői	<i>A Kádár-korszak</i>
<p>Az 1956 utáni kádári diktatúra, a megtorlás időszaka.</p> <p>A kádári konszolidáció. Élet a „legvidámabb barakkban”.</p> <p>A pártállam csődje.</p> <p>A rendszer megváltoztatása kezdetei.</p>	<p>Megtorlás és a konszolidáció.</p> <p>Gazdasági reformok, társadalmi változások a Kádár-korszakban.</p> <p>Életmód és mindennapok, a szellemi- és sportélet.</p> <p>A Kádár-rendszer válsága, a külpolitikai változások és az ellenzéki mozgalmak.</p> <p>A rendszerváltozás „forgatókönyve”, mérlege, nyertesek és vesztesek.</p> <p>Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a kétpólusú világ időszakában.</p> <p>(...)</p>

Alapiskolai kerettantervi fejlesztési követelmények – Kádár-korszak

Ismeretszerzés, tanulás	Kritikai gondolkodás	Kommunikáció	Tájékozódás időben és térben
Önálló információgyűjtés a kádári diktatúra éveiről. (Pl. az 1956-os forradalom hőseinek elítélése; a szövetkezetek létrehozása.)	Történelmi folyamat elemzése (pl. Magyarország útja a kommunizmustól szocializmus bukásáig). Érvek gyűjtése ugyanazon korszak egyik, illetve másik történelmi szereplője mellett, illetve ellen.	Beszélgetés a Kádár-rendszer élő tanúival.	Gazdasági, társadalmi, kulturális különbségek a magyar és a korabeli nyugat-európai társadalmak között.

Középiskolai kerettantervi fejlesztési követelmények – Kádár-korszak

Ismeretszerzés, tanulás	Kritikai gondolkodás	Kommunikáció	Tájékozódás időben és térben
<p>Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. (Pl. a földterületek nagyságának változása 1956–1980 között.)</p> <p>Ismeretszerzés írásos forrásokból. (Pl. a gazdasági mechanizmus reformja.)</p> <p>(...)</p>	<p>Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek háttéréről. (Pl. a magyar társadalom megbékélése a kádári hatalommal.)</p> <p>Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés. (Pl. a rendszerváltó pártok programjai.)</p> <p>(...)</p>	<p>Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a parlamenti patkó az 1990-es választás után.)</p> <p>Beszámoló, kiselőadás tartása (Pl. ifjúsági szubkultúrák a Kádár-korszakban címmel.)</p>	<p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. (Pl. összehasonlító kronológiai táblázat készítése.)</p>

Kapcsolódási pontok –

Kádár-korszak

5-8. évf.	9-12. évf.
<p>Dokumentum- és játékfilmek, a Mementó Szoborpark. Makovecz Imre építésze, Erdélyi Miklós művészete.</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Németh László, Nagy László, Sütő András, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Dokumentumfilmek, híradók elemzése; stílusirányzatok: budapesti iskola.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>

A fejlesztés várt eredményei – Kádár-korszak (Részletek I.)

7-8. évfolyam végén

- Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti azonosságtudat kialakulása.
- A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. technikai fejlődésének hatásai a társadalomra és a gazdaságra) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, megítélése.
- Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése.
- Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli, tudjon példát mondani ellentétes értékelésre.

(...)

11-12. évfolyam végén

- Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerező feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.
- A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.
- Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.
- A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása újkori és modernkori egyetemes történelemre.

(...)

A fejlesztés várt eredményei – Kádár-korszak (Részletek II.)

7-8. évfolyam végén

(...)

- Ismerje a XIX.-XX. század nagy korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.
- Ismerje a korszak meghatározó egyetemes és magyar történelmének eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő fontosabb történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.
- Tudja, hogy az egyes népek és államok a korszakban eltérő társadalmi, gazdasági és vallási körülmények között éltek, de a modernkor beköszöntével a köztük lévő kapcsolatok széleskörű rendszere épült ki.
- Tudja, hogy Európához köthetők a modern demokratikus viszonyokat megalapozó szellemi mozgalmak és dokumentumok.

(...)

11-12. évfolyam végén

(...)

- Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés előnyeit és működési nehézségeit egyaránt felismerni és azokat elemezni.
- Ismerje fel a tanuló a világot – és benne hazánkat is – fenyegető veszélyeket (pl. túlnépesedés, betegségek, elszegényesedés, munkanélküliség, élelmiszerválság, tömeges migráció). Tudjon élni a globalizáció előnyeivel, benne az európai állampolgársággal.
- Ismerje az alapvető emberi jogokat, valamint állampolgári jogokat és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését.

(...)

A fejlesztés várt eredményei – Kádár-korszak (Részletek III.)

7-8. évfolyam végén	11-12. évfolyam végén
<p>(...)</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között, és legyen képes egy-egy korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni.▪ Legyen képes a tanuló történelmi ismeretet meríteni és egyszerű következtetéseket megfogalmazni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából.▪ Legyen képes információt gyűjteni adott témához könyvtárban és múzeumban; olvasmányairól készítsen lényegyet kiemelő jegyzetet.▪ Ismerje fel a sajtó és média szerepét a nyilvánosságban, tudja azonosítani a reklám és médiapiac jellegzetességeit.▪ Legyen képes saját vélemény megfogalmazása mellett mások véleményének figyelembe vételére, és tudjon ezekre reflektálni.▪ (...)	<p>(...)</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozásra. Jusson el kiselőadások, beszámolók önálló jegyzetelése szintjére. Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében.▪ Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.▪ Legyen képes a történelmi időben történő sokoldalú tájékozódásra. Legyen képes a különböző időszakot bemutató történelmi térképek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására. <p>(...)</p>

Óraterv

(Az órakeret 90%-a tervezhető)

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	ÁLTALÁNOS ISKOLA				Éves óraszám, 36 hét/ kb. 90%	KÖZÉPISKOLA/ GIMNÁZIUM				Éves óraszám 36 hét/ kb. 90%
	éves min. óraszám					éves min. óraszám				
	(heti óraszámok)					(heti óraszámok)				
5–8. évf.	2	2	2	2	72/ kb.65 8. évf. 47/kb.42 állampolg. 25/kb.22					
KÖZÉPISK. 9–12. évf.						2	2	3	3	9-10. évf. 72/kb. 65. 11. évf. 108/ kb. 97 12. évf. 76/kb. 69. Társ.ism.20/kb. 18
GIMN. 5-12.	2	2	2	2	72/ kb.65	2	2	3	3	9-10. évf. 72/kb. 65. 11. évf. 108/ kb. 97 12. évf. 76/kb. 69. Társ.ism.20/kb. 18
GIMN. 7-12.			2	2	72/ kb.65	2	2	3	3	9-10. évf. 72/kb. 65. 11. évf. 108/ kb. 97 12. évf. 76/kb. 69. Társ.ism.20/kb. 18

Tartalmi szabályozás rendszere

NAT

a tartalmi követelményeket is meghatározó központi alaptanterv

Kerettantervek

részletes, tantárgyra és évfolyamokra vonatkozó követelményeket meghatározó tanterv

**Erre épülnek a
TANKÖNYVEK**

Helyi tantervek:

a helyi sajátosságoknak, az iskola arculatának megfelelően kialakított, ám a kerettantervekben meghatározottakat figyelembe vevő tanterv